

səh. 110. “xüms”: varlıların öz qazancının beşdə biri miqdarında verməli olduqları dini vergi.

“hücrə”: məscidlərdə, mədrəsələrdə yaxud təkyələrdə kiçik otaq; “hücrə bucağın-dan gələnələr” deyərəkən, xüsusən mədrəsə və təkyələrdə təhsil almış adamlar nəzərdə tutulur.

“Vətən” şeiri (s. 110-111) üçün lüğət:

əbsəm: lal; səssiz
madəri-mehriban: mehriban ana
canu-tənim: canım və cismim; ruhum və bədənəm
paymal olmaq: ayaq altında qalmaq, tap-dalanmaq
madəri-müşfiqi-əhali: camaatın şəfqətli anası
Hali-əsrə nə gunə halisən?!: Zəmanə-mizdən, müasir dövrdən nə dərəcədə xə-bərdarsan?!
İsməti-madərin mühafizidir: Anasının ismətinə qoruyandır
hərəm dəvairi: hərəm otaqları
divi-mənhus: uğursuz, nəhs div
vəli: ancaq
əjdahayi-fasiq: fitnəkar, dinsiz əjdaha
Akili-cümleyi-xəlaiqidir: Bütün adamları, bütün xalqları yeyəndir
vüfur: bolluq; çoxluq
sər: baş
sələf: keçmişlər; əcdadlar; ata-babalar
xələf: oğullar
vürud: gəlmək
kuh: dağ
Eşq oduyla dilin kabab eylə: Ürəyin eşq odu ilə kabab eylə
bəqa: əbədilik, ölməzlik
mücvir: türbə xidmətçisi
Rüstəm: Əfsanəvi İran qəhrəmanı Rüs-təm Zal, yaxud Zal oğlu Rüstəm. Şərq folk-lorunda və ədəbiyyatında güc-qüvvət rəmzi kimi işlədilir.

Söhrab: Əfsanəvi İran qəhrəmanı; həm-çinin “Şahnamə”nin əsas qəhrəmanlarından biri; Rüstəmin oğlu.

Azərbaycanda

səh. 116. “Nöqsanını bil, bir işə ya eylə-mə iqdəm, / Ya başladığın karı pəzirayi-xitam et!”: “Ya öz əskikliyini bil və bir işə heç baş-lama, yaxud da başladığın işi başa çatdır!”; beyt Osmanlı şairi Ziya paşanıdır.

səh. 118. “1918-mci il 18 mart faciəyi-əliməsi”: 1918-ci ilin 31 Mart soyqırımı nəzərdə tutulur.

Batumdan

səh. 119. “drednot”: zirehli hərbi gəmi; drednout.

Təzə piano

səh.121. “Offenbaxer” [Offenbacher]: Alman piano markası; bir sıra şəhərlərdə, o cümlədən Peterburqda da fabrikləri olmuşdur.

“Krivoy” (yaxud Krivaya): Bakıda küçə olmuşdur; hal-hazırda Fəvvarələr meydanı ərazisinə daxil edilmişdir.

Çərşənbə, 9 iyul 1919-cu il, nömrə 220

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Çaharşənbə, 10 şəvvalül-mükərrəm sənə 1337. 9 təmmuz 1919 sənə.

Türk və İslamlaşma müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalətin mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Tele-fon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 1 manat 50 qəpik.

Abunə şəraiti: Bakı üçün 1 aylığı 35 rublə, 2 aylığı 60 rublə, 3 aylığı 90 rublə. Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 40 rublə, 2 aylığı 70 rublə, 3 aylığı 100 rublə. Elan fiati: birinci səhifədə sətiri 5 rublə, axırıncı səhifədə sətiri 4 rublə, itən şeylər və yer axtaranlar üçün 3 rublə.

AZƏRBAYCAN CÜMHURİYYƏTİ BAKİ ƏRKANİ-HƏRBİ-ÜMUMİ DAİRƏSİNİN MÖVQE BRİQADASI KOMANDANLIĞINDAN ƏSGƏR ALINMIŞLARIN KƏNDİLƏRİNƏ VƏ [ƏQRƏBALARINA] BUNUNLA ELAN OLUNUR

1915-ci sənəlik təb [nəsr] olunmuş Xidməti-Əsgəriyyə qanununun 297-ci maddəsinə istinadən xidməti-əsgəriyyəyə alınmışların kəndiləri və əqrəbaları, liva (uyezd) əxzi-əsgər [hərbi çağırış] müdiriyyə-tinin əsgər hesab etmək feilini qanunən doğru bilməyərək, əsgərlikdən azad olmaq qəsdilə liva əxzi-əsgər müdiriyyətlə-rinin üzərinə şəkvlə [şikayət] vermək istər-sə, şəkvləsinə məzkur [deyilən] müdiriyyət-lərin qətnamələri elan olunandan dörd həftə keçənə qədər, doğruca Mərkəz Azərbaycan Əxzi-Əsgər Dairəsinin adına verməlidir. Zira, ancaq Mərkəz Əxzi-Əsgər Dairəsi[nə] öylə şəkvlərə baxaraq, icabı-na görə yeni qərar çıxarmaq səlahiyyəti verilmişdir.

Ailəsində hüsula gəlmiş yeni təğyirat [dəyişikliklər] dolayısıyla əsgərlikdən azad olmaq üçün veriləcək ərizələr isə doğruca livalarda mövcud liva əxzi-əsgər müdiri-yətlərinə verilməlidir. Ərizələr mövcibi

[əsasında] əsgərlikdən azad olmaq məsə-ləsi müdiriyyətin qətnaməsinə vabəstədir [bağlıdır].

Balada [yuxarıda] yazılmışları nəzərə alaraq, öylə misillü [o kimi] şəkvlə və ərizə-ləri heç lüzumu olmadığı halda əsgərə alınmışların özləri və ya əqrəbaları, icabına baxılması üçün Hərbiyyə Nəzarətinə ver-məməlidir. Bu və yaxud o səbəbdən dolayı əsgərlikdən azad olmaq istəyənlər, Hər-biyyə Nəzarətinə, əsgərlikdən azad olunmaq barəsində verilən şəkvlərə baxa-raq yeni qərar çıxarmaq səlahiyyəti veril-mədiyini bilməlidirlər. Binabərin [ona gö-rə], öylə ərizələri Nəzarət səhvən göndə-rilmiş övraqlar [sənədlər] sırasında öz tə-rəfindən əxzi-əsgər dairələrinə göndər-məyə məcbur olur və məzkur səbəbdən dolayı Mövqe Briqadası Komandanlığı idarəsi fəzlə [artıq] övraqlar ilə doldurul-duğundan başqa, Əxzi-Əsgər qanunu mövcibi məzkur müdiriyyətlərin qətna-məsini Əxzi-Əsgər qanunu mövcibi [qa-nununun görə] şəkvlə [şikayət; etiraz] etmək üçün qonulmuş dörd həftə müddət ötə də bilər.

Miralay [polkovnik]
[Vladimir Fyodoroviç] Klementyev

T-170

HÖKUMƏT TEATROSUNDA AXŞAM TAMAŞASI DRAMA

Pəncşənbə [cümə axşamı] günü iyul ayının 10-unda (şəvvalül-mükərrəm ayının 11-ində) 1919-cu ildə Seyyid Şişəli və opera artisti Sarabski tərəfindən birinci dəfə olaraq

ŞƏRQİ KONSERT

veriləcəkdir. Oxunacaq milli türk nəğmələri, mövqeyi-tamaşaya qoyulacaq

AZƏR-BAY-CAN

iki pərdədə. Əsəri-İsa bəy Aşurbəyli. İştirak edənlər:

Zəmanəyə dair şeirlər oxuyacaq Mirzəğa Əliyev; məzhəkə kupletlər deyəcək Darablı və Anaplı, deklamasiya Abbas Mirzə Şərifov, tar çalacaq məşhur tarzən Cəmil Əmirov və Şirin [Axundov]. Yetim segah oxuyacaq xanəndə İslam [Abdullayev]. Biletlər indidən teatrın kassasında satılmaqdadır. Tamaşa başlanacaq axşam saat 9 tamamda.

5555

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

London – Ser Horas Planket tərəfindən tərtib edilib də, İrlanda Cəmiyyəti tərəfindən elan edilən manifestdə İrlanda müstəqil bir məmləkət elan edilmişdir. Manifestdə denilir ki, İrlandiya Vestminsterdə sair muxtar məmləkətlər sırasında Cəmiyyəti-Əqvama [Millətlər Cəmiyyətinə] təqdim ediləcəkdirlər. İrlanda qanuni-idarəsi [idarə qanunu] İrlanda Parlamenti tərəfindən təsdiq ediləcəkdir. Bütün ingilis cəzirələrinin [adalarının] müdafiəsi ümumi

kontrol altında qalacaq, fəqət İrlanda Parlamentinin ixtiyarı vardır ki, İrlanda əhalisini səfərbərliyə dəvət eylesin.

Moskva – Həmkarlar İttifaqı başqa bolşevik müəssisələri ilə bərabər, ümum kəndçi və əmələlərə bu məzmununda bir intibahnamə [bəyannamə] nəşr etmişlərdir:

Kazak qarətçiləri sizin yanınıza halqanizə [qılınc və qamçı] ilə gəlirlər. Onlar bizim taxılımızı yandırır, əkinləri pamal edib [tapdalayıb], yaxşı və çalışqan əmələləri kəsirlər. Bu axırlarda bizimlə qızgın müharibələrə girişirlər. Kolçak hökuməti və onun ordusu Qırmızı qoşunlar və arxada üsyan edən əmələlər tərəfindən pərişan edilmişlərdir. Qırmızı qoşunlar Kolçakı məğlub etmişlər, Denikini də edəcəklərdir. Biz bütün cahanda qəti qələbə çalacağımıza iman edərək, bütün zəhmətkeş xalqı dəvət edirik ki, qəti qələbə üçün, bolşevizmin möhkəmləşməsi üçün qəti qələbəyə girişinlər. Yaşasın səfərbərliyimiz, yaşasın amansız müharibə və Denikin, Kolçak üzərinə olacaq qəti qələbəmiz.

Kiyev – Rakovski bəyan eyləmişdir ki, Poltava və Xarkov dairələrində əhval möhkəmdir. Düşmənlər bu yerlərdə irəliləməyir, bəzi yerlərdə hətta geriye püşkükdülmüşdür. Cənub cəbhədə təbəddülat [dəyişiklik] var, Şura qoşunları bu yaxınlarda hücumla keçəcəkdirlər. Kiyevdə nəşr olunan “Əxbar” [“İzvestiya”] qəzetəsi yazır ki, bu böhran da qurtarmaq üzrədir. Bəzi yerlərdə Qırmızı qoşunlar cavab verməkdədirlər.

Lenin əhvali-hazirə barəsində

Moskva – İcra Komitəsində vaqə iclasda Lenin demişdir:

Bizim vəziyyətimiz keçən ilkinə nisbə-

tən möhkəm və gözəldir. Nə qədər ki, Denikin ordusu irəliləyir, bir o qədər də fəlakətə yaxınlaşır. İndi fərari saldatlar gəlirlər və onların axıntısı o qədər çoxdur ki, onları qoşun cərgələrinə daxil etməyə belə fürsət bulmamyırıq. Biz şərq cəbhəsində öhdəmizə aldığımız vəzifəni ifa edirik. Yaxın bir zamanda bizim ordu Sibiryada üsyan edən kəndçilər ilə birləşəcəkdirlər. Minyar zavodu bizim əlimizdədir. Uralda kəndçilər və əmələlər inqilabı müdafiə və mühafizədən ötrü heç bir fədakarlıqdan geri durmayırlar. Yalnız Rusiyada deyil, bütün cahanda inqilab qələbə çalacaqdır.

Könüllü ordu arxasında

“Borba” qəzetəsi yazır: Denikin ordusu arxasında üsyan hərəkəti getdikcə artır. Şayiata [şayiələrə] görə asilər, Debaltsevo və Lopasnyanı işğal etmişlərdir. Yekaterinoslavdan çıxmış olan dəmiryol əmələləri deyirlər ki, bütün şəhərdə külli əmələlər həbs və edam edilir. Yemelyovka dairəsində 1000 nəfərdən ziyadə əmələ, arvad və uşaq həbs edilmişdir. Əvvəlinci dörd gündə 30 min nəfərdən ziyadə sosialistlər atılmaqla edam edilmişlərdir. Piyan [sərxoş] kazaklar şəhər içində gəzərək, “Vurun ziyalıları” deyər qışqırırlar. Hər cür mal gətirmək tərk edilmişdir. Bahalıq dəhşətli bir hal kəsb eyləmişdir [hal almışdır]. Əmələlər əksəriyyətlə şəhəri tərk edirlər.

SÜLH ƏTRAFINDA

Paris – Fransa Rəisi-cümhuru lazım bilir ki, birlik mühafizə edilsin, tainki tezlilə Avstriya, Bolqariya və Türkiyə ilə də

sülh müahidənaməsi [sazişi] bağlanıb qurtarsın. Almanların gəmilərinin qərqi və fransız bayraqlarının yandırılması münfəillik [həyəcana gəlmə, hirsənmə] əlaməti olmayacaqdır. Bütün Müttəfiqlərin yarıdıcı işləri sayəsində sülhə nail olmaq olar.

İngilis radiosu – Sülh müahidənaməsi gücə minmədikcə sülh müahidənaməsinin qətiyyəni əqd edildiyini zənn etmək olmaz. Beş böyük dövlət parlamanı və onlara dost olan dövlətlər tərəfindən müahidənamə təsdiq edildikdən sonra sülh qövlədən feilə [sözdən işə] çıxacaqdır.

QƏZETƏLƏRDƏN

Hindustanda

“Tayms” qəzetəsinin Bombay müxbiri yazır ki, Hindustan Konqresinin son iclasında Malaviya təklif eyləmişdir, Lloyd Corca, Monteqyoya və Lord Sincə teleqramlar göndərilib Hindistanın dəhşətli halına onların diqqətləri cəlb edilsin və göstərisin ki, İngiltərənin Hindustan siyasəti kökdən dəyişilməlidir. İclas təəsüf edərək Hindustanda olan hadisəni müzakirə edərək, hinduların əleyhinə olan Roulatt qanununun əleyhində bulunmuşlar.

İclas qərar qoymuşdur, İngiltərə Hökumətinə müqəddəs müsəlman şəhərlərinin işğalı münasibətilə müsəlmanlar arasında olan həyəcanı bildirsin. İclas xüsusi bir komitə təşkil eyləmişdir ki, axırıncı hadisələr təhqiq edilsin və İngiltərə nazirlərinə məsləhət görürlər ki, cəza siyasətini dəyişdirib Hindustanın qanuni tələblərinə əməl və müsəlmanları həyəcana salan Roulatt qanununu ləğv eylesin.

Çində

Qafqaziyada olan Müttəfiq dövlət nümayəndələri xəbər verirlər ki, Vaşinqtondan verilən xəbərlərə görə, Şanxayda yapon mallarına boykot elan edilmişdir. Yaponiyalıları əksinə [əleyhinə] hər gün nümayişlər edilmaqdadır. Yaponları Çindən çıxarıb qovmağa dəvət edici lövhələr çıxarılır. Çində olan bu hadisələrə görə yaponiyalıların həyatını və əmvalını [mallarını] mühafizədən ötrü “Suma” və “Saqo” krauzerləri [kreysərləri] Şanxaya getmişlərdir.

Baltik dənizində

Eston məlumatına görə, Almaniya tərəfindən mütarikə [atəşkəs] şəraiti xələf ediləndi münasibətilə, Riqadan Koppeburqa qədər məsafədə Baltik dənizində alman əsgərlərinə qarşı müharibə hərəkəti təzələmişdir.

*Bolşevik teleqrafları***İtaliyada**

İyulun 3-ündə Romadan xəbər verirlər ki, əkinçi nümayəndələri ictimiasında [yığıncasında] tezliklə yerlərin milliləşdirilməsi qətnaməsi qəbul edilmişdir. Kəndlilər mülkədarların yerlərini zəbt etməyə başlamışlardır.

Tətil hərəkəti

İtaliyada tətil hərəkəti artmaqdadır. İngiltərədə halət inqilabcuyanədir [İngiltərədə inqilabi vəziyyət var]. Almaniyaada olan ümumi tətillər burjuaziyanı qorxutmaqdadır. Denikin hücum edirsə də, fəvqərayi-kasibə də hücum etməkdədir. Bolşevik Rusiya hökumətinə qorxu yoxdur.

Petroqradda

Petroqradı mühafizə etməkdən ötrü ehtiyat alayları təşkil etmək üçün Həmkarlar İttifaqı Şurasında ərkani-hərb [hərbi qərargah] idarəsi vücuda gətirilmişdir. Alaylara minlərcə könüllü yazılmaqdadır.

Menşeviklər

Kiyevdən xəbər verirlər ki, menşevik qəzetəsi “Naşe slovo” bolşevik hökumətini xəbərdar edir ki, Denikinlərin qalibiyyəti olarsa nəinki bolşevizm, hətta bütün fəvqərayi-kasibə [proletariat] bir çox illər əzilmiş olacaqdır. Qəzetə fəhlələri firqə münaziəsini [qovğasını] unudub, inqilabı xilas etməkdən ötrü mübarizə üçün cəbhəyə getməyə dəvət edir.

İngiltərə fəhlələri və Rusiya

İyunun 4-ündə Liondan xəbər verirlər ki, İngiltərə fəhlə təşkilatlarının konfransı bir milyon altı yüz min səsə bolşevik Rusiya ahlukasının [blokadasının] ləğv olunmasını tələb etmişlərdir.

Dağıstanda

Məlum olduğu üzrə Şimali Qafqaziya denikinlilər tərəfindən işğal edilən zaman, Cəbaliyyun İttihadı Parlamanı [Birləşmiş Dağlılar Parlamenti] tərxis edilmişdi. Şimdi “Dağıstan” qəzetəsində dərc edilmiş 17 iyun tarixli bir əmrnamədən görülür ki, general [Mikayı] Xəlilov əmriylə müvəqqət bir Vilayət Şurası dəvət edilmişdir.

İştə əmrnamə:

Dağıstan Məclisi-Ümumisi ictimia edinçəyə [yığılana] qədər, Müvəqqəti Vilayət Şurası atidə əsamisi yazılan zəvatdan [aşağıda adları yazılan şəxslərdən] təşkil edilir:

- 1) General-mayor Hacı Murad;
- 2) Polkovnik C[əmalüddin] Musalayev;
- 3) Hökumət Təftiş Heyətinin sədri [Dənyal] Apaşev;
- 4) Xalq xozyaystvası [xalq təsərrüfatı] müdiri Əlihəsənov;
- 5) Dağıstan Rəisi-hökumətinin kənsel-yariya direktoru Bədəvi Səidov;
- 6) Xalq xozyaystvasının vəkili mühəndis Hacıyev.

Məzkur əzalər [deyilən üzvlər] həftədə iki gün – bazar ertəsi və pəncşənbə [cümə axşamı] günləri axşam saat yeddidə Rəisi-hökumətin kənsel-yariyasında ictimia etməlidirlər [yığılmalıdırlar].

*İmza etdi general-mayor
[Mikayı] Xəlilov*

**VÜKƏLA ŞURASINDA
[NAZİRLƏR KABİNETİNDƏ]**

- Türlük və Məabir [Rabitə və Nəqliyyat] nazirinin xidmətçilərə dəmir yollarıyla getmək üçün məccani [pulsuz] bilet və naryad vermək haqqındaki məruzəsindən sonra qət edilmişdir [qərara alınmışdır]:

Bütün nazirlərə tapşırılsın ki, dövləti xidmətçilərə dəmiryollarıyla getmək üçün məccani bilet vermək məsələsini Türlük və Məabir Nəzarəti ilə Dövləti Kontrola irsal etsinlər [göndərsinlər].

- Ədliyyə nazirinin Azərbaycan daxilində idareyi-örfiyyəyi-əsgəriyyə [fövqələdə hərbi vəziyyət] elanı ilə bir çox cinayət işlərinin ümumi məhkəmədən alınıb Hərbiyyə məhkəməsinə verilməsi təqdiriylə hökumət qəraradlarının ləğvi haqqındaki məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

1919-cu sənənin 24 iyununda elan edilmiş idareyi-örfiyyə qanunları mövcubincə [əsasında] hökumət qəraradlarından fəqət Dövləti Müdafiə Komitəsi vəzi-fəsindən kənarları qüvvəti haizdirlər [qüvvədədir]. Mabaqisi [qalanı] isə ləğv edilmişdir.

- Bakıdaki Müttəfiqlər Komandası nəzdindəki Dabravol ordusu nümayəndəsi, general Erdeli və general Popov vəsitəsilə alınmış teleqramın surətini Azərbaycan Hökuməti Rəisi-vükəlası [Baş naziri] ilə Britaniya Komandanlığına təqdim etmişdir:

“Rica edirəm təkrar Azərbaycan Hökumətinə xəbər verəsiniz ki, Azərbaycan tərəfindən Dabravollar əleyhinə düşmənanə hərəkət baş verməzsə, qoşunlarımız Dağıstanın hüdudu, yəni Samur nəhrini keçməyəcəklədir. Azərbaycanı Rusiyanın bir hissəsi saydığım üçün işbu məsələnin Rusiya Məclisi-Müəssisani qətinədək Azərbaycanı tanıyaraq, əleyhinə heç bir hərəkəti-düşmənanə ibraz etməyəcəyəm.

*General Denikin,
miralay [polkovnik] Lazarev.”*

Bu kağızdan dolayı Britaniya Komandanlığından Rəisi-vükəla namına [adına] alınan təliqənin [rəsmi məktubun] surəti:

“Azərbaycan Cümhuriyyəti Rəisi-vükəlası həzrətlərinə Dabravol ordusu nümayəndəsinin təliqəsi surətini bu gün iyulun 7-sində aldım. Həzrətlərinizə məlum ediram. Təliqədə göstərilən demarkasyon xətti Britaniya Hökumətinin 13 iyunda sizə təqdim etdiyimiz qətnaməyə uyğun deyildir. Baş Komandanlığa xəbər verilmişdir.

Bakı dairəsindəki İngiltərə qoşunları komandanı: Şattlvort.”

NƏZARƏTLƏRDƏ [NAZİRLİKLƏRDƏ]

* Suraxanı dairəsi fəhlələri Məsai Nəzarətinə [Əmək Nazirliyinə] müraciətən rica etmişlərdir ki, bir çox firmalar 12 və 31 mart, 1 və 28 mayıs və 13 iyun tətil günləri məvaciblərini verməkdən imtina etdikləri üçün bu barədə lazımi tədabir ittihaz edilinsin [tədbirlər görülsün].

Məsai naziri kağızı Baş Fabrika müfəttişinə göndərərək məvaciblərin verilməsi barəsində təcili binagüzarlıqda bulunmasını tənbəh etmişdir [tapşırılmışdır].

* Sayad Xızı icması Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarətinə [Sosial Təminat Nazirliyinə] müraciətlə məlum etmişdi ki, kənddə səhiyyə və tibbiyyə müavinəti bulunmadığından, lazım gələn vaxtda bilavasitə Bakıya müraciət edilir. Halbuki bu qayət müşkül olur. Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti Səhhəti-Ümumiyyə Nəzarətindən rica etmişdir ki, heç olmazsa orada feldşer məntəqəsi güşadı [açılması] üçün lazımi tədabir ittihaz edilinsin.

* Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti Vükəla Şurası nəzdində təşəbbüsatda bulunmuşdur ki, bir “Azərbaycan Cümhuriyyəti təqvimi” nam kitabça çıxarmaq üçün Nəzarətə icazə və xüsusi məbləğ verilsin.

* Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti korlara müavinət lüzumunu təcili hesab etdiyi üçün Vükəla Şurasından rica etmişdir ki, kor çocuqlar üçün məkatib, qocalar üçün isə darülcəzələr [qocalar evi] güşadı və təşkilinə Nəzarətə [Nazirliyə] icazə verilsin.

* “Aqr” cəmiyyəti zavodu müdiriyyəti Məsai Nəzarətinə müraciətən məlum etmişdir ki, bir İngiltərə su nəqliyyatı işləri bitdiyindən naşi [ötrü] zavodun fəaliyyəti 75 faiz azalır. Binaənileyh [ona görə], 83 fəhlədən 23-ü əzl edilməlidir [işdən çıxarılmalıdır]. Fəhlələr Məsai Nəzarətinin təsdiqi üzrə əzl edildiyi icabilə müdiriyyət rica etmişdir ki, bu babda lazımi binagüzarlıqda bulunsun. Məsai Nəzarəti təliqəni [rəsmi məktubu] Baş Fabriçni müfəttişə irsalən [göndərərək], məsələni təhqiq etməyi tapşırılmışdır.

* “Şibayev və kompaniyası” firması müdiriyyəti Məsai Nəzarətinə müraciətən məlum etmişdir, Balaxanıdakı 4 nömrəli mədən dairələrinin vaxtı bitdiyi üçün mədən qapanaraq, fəhlə və xidmətçiləri əzl ediləcəklərdir. Məsai Nəzarəti təliqəni Baş Fabriçni müfəttişə göndərərək məsələni məhəllində [yerində] təhqiqlə nə kimi tədabir ittihaz lüzumunu Nəzarətə bildirməyi tapşırılmışdır.

* Toxucular İttifaqı İdarəsi Məsai Nəzarətinə məlum etmişdir ki, üç günədək 100 faiz məvacib artırılması məsələsi həll edilməzsə, fəaliyyət təşəbbüsünü İttifaq kəndi əlinə alacaqdır.

Məsai Nəzarəti Baş Fabriçni müfəttişə müraciətən xəbər vermişdir ki, məsələ həllindən ötrü etilaf [uzlaşma] komiyonu təşkil edilərək, nəticə haqqında Nəzarətə məlumat verilsin.

* Neft mədənləri xidmətçiləri və fəhlələrinin müştərək İttifaqı İdarəsi Məsai Nəzarətinə müraciətən rica etmişdir ki, xəstəxana xidmətçiləri komitələrinə olan

əlaqə haqqında İttifaqa məlumat verilsin:

1) Həman xidmətçilər komitəsi məsələsi ləğv edilmiş.

2) İşbu məsələ yeni müştərək müqavilənamə [kollektiv müqavilə] tərtibiylə həll edilməlidir.

İŞLƏRİMİZDƏ HƏRCÜ-MƏRCLİK

Hər şeyin ilk yaradılışında, ilk təşəkkülündə bir çox nöqsanlar olur, ibtidailiklər görünür. Dürlü mövcudiyət, hər növ təsisat mütləq təbiət qanununa, qanuni-tədris və təkamülə təbəiyyətlə [təbə olmaqla] möhkəmləşir!

Təbiətə zor etmək, tərəqqini sürətlə istəmək, səy ilə kamala çatmaq olmaz [yə]rlər. Bunlar çox doğru! Lakin burası da daha ziyadə doğrudur ki, hər tərəqqini, hər kamalı yalnız təbiət əlinə buraxmaq da təbiəti, Allahı tanımaqdır. Çünki tərəqqi və kamal, təbiətin təsirindən artıq səy və ictihadın [cidd-cəhdin] dərəcəyi-qüvvətinə tabedir.

Cahanı nöqtəyi-kamal və səadətə daha sürətlə sövq edən “inqilablar”, təbiətin seyri-adisindən, cərəyani-bətisindən [yavaş cərəyanından] ziyadə təsirati-“fövqəladə”sindən, məsaiyi-şəkil-bərəndəzindəndir [bir şeyin şəklini, formasını dəyişdirən səyindən, çalışmasındandır].

Hər şeyi cərəyani-adisində buraxmaq, bir fəaliyyət, bir təcəddüd [yeniləşmə] göstərməmək hər şeyə, hər zərəyə razı olmaq deməkdir.

İştə, bu həqiqət tam mənası ilə bizim hökumət adamlarında və işlərində görünməkdir: hər yanda bir tənbəllik,

cümləmizdə bir süstlük, həpimizdə bir ümitsizlik, ifrat dərəcədə bir ehtiyatlıq, daha doğrusu köhnəpərəstlik var. Fəaliyyət, əmniyyət [əminlik], ümidvarlıq, cürət, ciddiyyət, mətanət, sədaqət, fədailik, yenilik az və ya yox. Kimsənin xətiri qalması. Bir qaç fədakar ricali-hökuməti [hökumət adamını] müstəsna tutarsaq, həpimiz bir çeşid, bir təbiətdə tənbəl və mənfəətpərəstiz. Bu tənbəllik, bu qeydsizliyimiz [laqeydliyimiz] hökumət, yəni millət şərəfinə, heysiyyətinə, mənfəətinə maddi və mənəvi böyük zərərlər vurmaqdadır.

Mənafeyi-ümumiyyəyə [ümumi mənafeyə, xalqın mənafeyinə] xidmət etməyə, haqq və camaat rizası üçün çalışmağa alışmamışıq. İnanınız, çoxumuzun fikir və xəyalı xüsusi mənfəətdir. Millət və hökumət düşüncəsi, xəzinə faydası birer bəhanə, birer lafdır [boş sözdür]. Bütün hərəkətimiz ümumiyyət pərdəsi altında xüsusilikdir. Hər kəs bir dərəcə mübtəladır. Bu dərd isə cavan hökumətimizi incidir, sarsır.

Xaricə qarşı daxili qüvvətimizi zəiflədir. İçəridəki dostları[n] mənfəətpərəstliyi xaricdəki düşmənləri sevindirir.

Yeni qurulan hökumət maşinasını pozur, həm də fəna halda pozur. Heç kəs ürəkdən düzəltməyə can yandırmır. Ortalıqda bir “spekulasiya”dır, bir xəyanətdir gedir. Çox deyil, bir-iki saat Ticarət Nəzarətində [Ticarət Nazirliyində], dəmiryol idarələrimizdə, gömrükxanalarımızda... olunuz, görünüz buralarda nə oyunlardır oynanır, nə xəyanətlər edilir!

Keçən gün, rəsmi bir işim üçün Ticarət Nəzarətinə getmişdim. Gülməhəmməd adında biri böylə şikayət edirdi:

– Bir ay qabaq İrana bir neçə fayton aparıb satmaq istədim. Lakin bir yerdən rüxsətnamə alammadım. Məəttəl qalib düşünürdüm. Nəradən isə (?) mühəndis Dobrovski rast gəldi. Mənə dedi ki, iyirmi min manat ver, sənə rüxsətnamə alım. Mən də 14 min manat verdim. İndi bir ay olar rüxsətnamə alammadı. 9 min manatımı geri aldım. 5 min manatımı vermirdim.

Beş-on dəqiqə sonra Məhəmmədqu-lu İmamverdiyev adında biri daha gəldi. Bu da şikayət etdi ki:

– Mircəfər Hüseynzadə məndən iyirmi min manat aldı ki, mənim üçün bir rüxsətnamə düzəltsin. Lakin on-on beş gündür düzəldə bilmədi. On beş min manatımı geri aldım. Beş min manatımı verməyir.

Hələ gömrükxanalarımızın işi bir Allah qalmışdır. Xəzinəmizə qulluqçuların xəyanətləri üzündən milyonlarca zərər dəyir. Bu heç kəsin kefini pozmayır. Pozmaq deyil, hələ bir az açır da. Məsələn, sizə kiçik bir nümunəsini ərz edəyim:

Komissioner və milyoner Cəfər Rəcəbov Yalama və Xaçmaz vağzallarına on milyonlar qiymətində manufaktura [parça, toxuculuq məmulatı] və qeyri mal göndərir. Oradan da təbii Dağıstana, Denikin səmtinə aşırılır. Tamojnadan [gömrükdən] rüxsətnaməsiz maldır, qaçırılır. Heç kəs soruşmayır ki, Yalamaya bu qədər mal neyçün göndərilir?

Tamojnanın qəribə hərəkətlərindənmi soruşursunuz? Başağrısı olmamaq üçün sizə müxtəsrəcə bir-iki misal gətirəyim:

1) Türkanlı Məşhədi Abbasqulu İsmayıl oğlu tamojnadan 87 parça mal aparır-

dı. Rüxsətsiz olmağa görə tutuldu. Lakin bir az sonra sahibinə geri verildi.

2) Keçən apreldə paraxodda 4050 manatlıq gümüş pul tutuldu. Tamojna bunu da nədənsə buraxdı. (Zəbt nömrə [qeydiyyat nömrəsi] 51.)

3) Nəriman Əliyev adında biri aprelin axırlarında, gecə saat ikidə Hacınin fabri-kasının yanında İrana götürmək üzrə paraxoda 437 put kağız, 425 put ağ un yüklərkən tutulmuş, tamojna 179850 manat qiymət qoymuş. Bu da bir az sonra qaytarılmış. (Zəbt nömrəsi 74.)

4) Yenə apreldə iki böyük karzinkada [səbətə] üç yüz min manatlıq aptek (əczaxana) malı İrana göndərilərkən tutulmuş, bu da sonra buraxılmış. (Nömrə 86.)

5) Mayda [Ağbala] Quliyev İrandan 16 vaqon düyü tranzit üsulu ilə gətirib Novorossiyskə götürdü. Quliyev bu düyüləri burada dayandırmayıb, düz götürməli idi. Lakin böylə etmədi. Burada günlərcə əyləlib dəyirmanında təmizlədi. Tranzit nizamını pozdu. O halda bu mallardan gömrük idarəsi gərək yarım milyondan artıq xərc alaydı, lakin işi hacı-bacı oyununa çevirdilər. Ticarət Nəzarətindən malların dəmiryolunda tutulmasına əmr verilmişkən yenə qaçırdılar.

Nə cür mü deyirsiniz? Çox asan: Bakı stansiya naçalniki deyir, mən bilməm, dəmiryol mühafizə naçalniki müavinini göndərdi. Müavin deyir: Yox, stansiya naçalniki göndərdi.

“Bilməm” denildi, can da səlamətə çıxdı, mallar da. Həm 6 vaqon yük maşınası ilə yox, birər-ikişər pasajir [sərnişin] maşınasına bağlanıb səlamətə çıxarılmış.

Bəlkə soruşarsınız ki, heç axtaran, da-

lına düşən olmadımı? Yenə bir neçə gün danışıldı, əl-ayaq da tərpendi, hətta bu xüsusda vaxtilə “Azərbaycan”da yazıldı. İştə, bu qədər. Çünki mənfəət xüsusi deyildi, zərər şəxsə yox, “hökumətə” idi.

Ağstafanın gömrük idarəsini isə heç soruşmayın! Orası, daha doğrusu bütün gömrük və dəmiryol idarələri Denikin tərəfdarları əllərində, nə cür kefləri istəyir, öylə də edirlər.

Kassirlər, naçalniklər bir rüxsətnamə ilə kefləri istədiyi qədər vaqon buraxırlar. Lazım olan vaxtda saxta rüxsətnamə qayırmadan da geri durmayırlar.

Keçən ayda yalnız Ləki, Ucar stansiyalarından onlarca vaqon buğda və arpa qaçırılmış.

Ləkidən Əsədulla Səfəraliyev, Səttar Rəsulzadə, Ucarda Mehdi Əliyev və yoldaşı bu sürətlə bir çox vaqon aşırımlar. Bu xəyanətləri, təbii, naçalniklərin, kassirlərin əlləri ilə, iştirakları ilə eyləmişlərdir. Qulluqçuların çoxu öz keflərinə buraxılmışlardır. Bir az əvvəl Ağstafada gömrük qulluqçularından biri gömrük pulunu cibinə doldurub Tiflisə kefə buyurmuş. Bir digəri gömrük anbarını öz başına buraxmış; axtaran yox, soruşan yox.

Hələ “tranzit” oyununu heç soruşmayın. Ona bir şeytanın ağı ərər, bir də gömrük qulluqçuları ilə komissionerlərin. Bu “tranzit” hiyləsi ilə hökumətimiz nə qədər zərərlərə düşər olar, bilsəniz bəlkə mənim qəvi [məhkəm, güclü] “Ümidvar”lığımıza da şəkk edərsiniz!

Bir çox polisə qulluqçularının (xırdaları ilə işim yox) az vaxtda nə cür kökəldiklərindən bəhsə başlasam günlər, həftələr çəkər. Bu yazdıqlarım isə, aşkar görünlərin yüzdə biri.

İşlərimizdəki hərcü-mərcliyi böylə bir qaç sətirlə qurtarammam.

Sonra yenə dərdləşəriz.

Ümidvar

QIRMIZI QAN VƏ QARA MÜRƏKKƏB

- 1 -

“Ümuri-dünya [dünya işləri] iki şeylə dönər: Qələmin rifqiylə [mülayimliyiylə], seyfin [qılıncın] şiddətiylə.”

Əbülfəth Əl-Büsti

Tarix bizə göstərir ki, dünyanın hakim millətlərinin hökmranlığı iki şeylə davam etmişdir: Əsliheyi-hərbiyyə [müharibə silahları] ilə ki, qədim vaxtlar yalın qılıcdan ibarət idi və əsliheyi-əqliyyə [ağıl silahları] ilə ki, onun da karastısı imdiyə qədər qələmdən ibarətdir.

Ərəblər əqsayi-Qərbdən [uzaq Qərbdən] tutaraq Əqsayi-Şərqə [Uzaq Şərqə] qədər yalnız qılınc zoruyla ən möhkəm qalaları yıxdılar, ən mütəkəbbir millətləri itaətə gətirdilər. Cəbəllüttariqdən Səddi-Çinə qədər məskun millətlərə hakim kəsildilər. Lakin çox az bir zamanda anladılar ki, bir bu qədər müxtəlif millətləri yalnız qılınc zoruyla itaətdə saxlamaq mümkün deyil. Miləli-mətbuəni [tabe etdirilmiş millətləri] mürəffəhən [rifah halında] yaşatmaq üçün ədalətli idarələrə və müntəzəm müəssisələrə ehtiyac vardır ki, bunların da başında elmi və məlumatlı mütəfənnin [alimlər, fənləri bilənlər] və mütəxəssislər dayanmalıdır. Binaənileyh

[ona görə], bir çox məktəblər, mədrəsələr, darülmülüm və fəhünunlar [elm və fənn ocaqları] açıldı. Kütübi-yunanıyyənin [yunan kitablarının] tərcüməsi üçün böyük məsariflər ilə mütərcimlər cəlb olundu. Tərcümələri altun əyariyla qarşıladılar. Əhli-elmi böyük caizə [bəxşiş] və ənam ilə axtarıb mədrəsələrə topladılar. Odur ki, az bir zamanda o vaxtın kaffeyi-ülumuna dara [bütün elmlərinə vəqif olan] professorlar çıxardılar. Öylə professorlar ki, imdiki Yevropa ülumunun [elmlərinin] məxəzi kəsilmişdilər [banisi olmuşdular]: Bəttanilər, Fərabilər, İbni Sinalar, Xəyyamlar, İbni Rüşdlər, Tusilər... ərəblərin yüz minlərlə yetişdirdiyi üləməsinin məşhurlarıdır ki, adlarını Yevropalılar imdiyə qədər xüsusi bir ehtiram ilə yad edirlər. Bunların mü-nəccimləri, mühəndisləri, təbibləri, müvərrixləri [tarixçiləri], coğrafiyyunları, lüğəviyyunları [dilçiləri], nəbatıyyunları [botanikləri]... xülasə, o vaxtın ehtiyacını rəf edə [aradan qaldıra] biləcək bir çox mütəxəssisləri meydani-fəaliyyətə atılıb, islam məmləkətinin abad və müntəzəmliyinə çalışdılar. Çalışıb da yəhudi və süryani kimi əcnəbi üləməsinin çəngəlindən [caynağından] məmləkətin yaxasını xilas etdilər. O vaxta qədər ərəblərin ülum və fəhünun ehtiyacları əcnəbilərin əlində qalmışdı. Ərəblərin öz mütəfənninləri ərsəyə gələr-gəlməz, tamam işləri, idarələri milliləşdirdilər, **ərabləşdirdilər**. Bundan sonra məmləkətin tamam idarələri ərəb tərz və qəvaidi [qaydaları] ilə yaşamağa başlayıb, əcnəbi mütəxəssislərinin xəyanət xof və əndişəsindən xilas oldular. Bu minval ilə ərəb mədəniyyəti Əndəlüsdən Hindistana qədər intişar tapıb [yayılb], əcnəbilərin də məhəbbətini cəlb edə

bilməmişdir. Hərgah sonralardan bu gözəl mədəniyyət izmihlala [puç olmağa] başladısa, buna da rəyasət əhlinin və ələlxüsus Abbasilərin azğınlığı bəis olmuşdur.

Hərgah rusların da tarixini bir qədər nəzərdən keçirsək görürük ki, bunların da istinadgahı yenə “seyf ilə qələm” olmuşdur. Sonralardan istibdad tərz-i idarəsindən xoşlanmış rus hakimləri əhalinin maarif yollarına hədd və sədd çəkdiklərindən dolayı rusların milləti-hakiməsi bulunan velikoruslar bəzi məhkum millətlərə nisbət avam və bisavad qalmışlardır. Məsələn Rusiyada yaşayan finlər, polyaklar və ələlxüsus yəhudilər maarif cəhətincə ruslardan yüz dəfə mədəni olduqları üçün ülum, sənaye və ticarət kimi mühüm fəqərələri [sahələri] öz əllərinə almışlardı. Odur ki, inqilab dövründə rus idarələrinə ən böyük zərbələr həman məhkum millətlərdən dəymişdir.

Bu gün məzkur [deyilən] millətlərin çoxu özlərinə məxsus hökumət təşkilinə nail olub, Rusiyadan ayrılmışlardır və mü-rəffəhülhal [rifah halında] yaşayırlar. Halbuki əsl ruslar imdiyədək bolşevik-dəbravol cəngü-cidalı ilə uğraşmış gedirlər. Allah bilir ki, bunlar haçan qabaqkı kimi müntəzəm bir səltənətə nail ola biləcəklər.

Pəs [deməli], bir səltənətin davam və bəqası [əbədiyyəti] həman səltənətin milləti-hakiməsinin maarif və mədəniyyətinə vabəstə [bağlı] qalır. Məmləkətin milləti-hakiməsi məhkum millətlərindən maarifcə nə qədər üstün olarsa, həman nisbət-də də onun ağılığı davam edəcəkdir.

Məsələn, bu gün ingilislər öz təbəələrində bulunan millətlərin hamısından elmi və mədəni olduqları cəhətə, Hin-

distan və Misir kimi dünyanın ən böyük müstəmləkələrini əllərində saxlaya bilməmişlər. Bərəks [əksinə], finlər və polyaklar ruslardan daha mədəni olduqları cəhətə, rus boyunduruğu və hökmranlığından azad ola bilməmişlər.

Tarixin bizə göstərdiyi bu qanununun heç bir millət boyun qaçıra bilməyəcəkdir. Bu təbiidir ki, milləti-hakimə təhti-təbə'ıyyəsinə [təbəçiliyi altında] bulunan millətlərdən fəhünun və ülumca gərək üstün olsun. Vəilla [yoxsa] hökmranlıq edə bilməz. Edərsə də, bu hökmranlıq az bir vaxtdan sonra müzməhil [məhv] olub gedəcəkdir. Zira, xəvas avamın [seçilmişlər, üstünlər; avamların, sıravlərin] itaətində qalmayıb, xilas olmasına var qüvvəsiylə çalışacaqdır. Binaənileyh, Gürcüstanda gürcülər, Ermənistanda ermənilər və Azərbaycanda türklər mətbu millətlərdən məlumatlı və mədəni [daha mədəni] olmalıdırlar ki, sairələrini də idarə edə bilsinlər. Yoxsa rusların başına gələn bunların da başlarına gələcəkdir.

Vətən uğrunda şühədanın nə qədər qırmızı qanı tökülmüşsə, bir o qədər də üləmanın qara mürəkkəbi sərf olunasıdır ki, vətənimiz müntəzəm bir dövlət şəklinə girsin.

Fərhad Ağazadə

DARÜLFÜNUN HAQQINDA

İyulun beşində Məsai [Əmək] nazirinin təşəbbüsüylə vəqə olan ümum türk tələbələri iclasında qərar qoyulmuşdur ki, Bakıda açılacaq Azərbaycan darülfünunun [universitetinin] güşadının [açılışının]

təxirə salınması haqqında təşəbbüsatda bulunsunlar.

Çünki: “Bu darülfünun türk tələbələri üçün deyil, başqalarından ötrü güşad edilmişdir...” Bunun əvəzində ümumiyyətlə Avropaya göndərilmək üçün iqtidatda [təşəbbüsdə] bulunmağı hökumətdən rica edirlər.

Əsl səbəbi də budur ki, Məsai nazirinin rəyincə, əvvəla yaxşı tibb elmi professorları yoxdur. Əgər olsaydı, yenə rusca da oxumaq olardı. Saniyə [ikincisi], tarix və ədəbiyyat şöbəsi türkcə deyil, rusca keçiləcəkdir.

Məsai nazirinin fikrincə, bu ədəbiyyat və tarix şöbəsində ancaq rus lisanı, rus tarix və ədəbiyyatı oxunacağından, türk tələbələri oraya girməyəcəklər. Bir də, bunlar Avropadan barı bir dil öyrənərlərmiş.

İstər nazir əfəndinin, istər türk tələbələri arxadaşlarının əsas rəyləri olan “milli” darülfünun fikrinə şərikəm və onu da etiraf edirəm ki, bu rus professorlarının böylə həvəslə çalışması rusluğu yeritmək, rus mədəniyyətini yaymaq üçündür.

Denikin Tiflisdəki Zaqafqaziya Darülfünununa 2 ½ milyon manat pul buraxır ki, Zaqafqaziyada rus mədəniyyətini baqi saxlasın. Bunlarla bərabər onu da bilməli ki, açılacaq bu məktəbdən daha çox əcnəbilər istifadə edəcəklər. Deməli, hökumətimiz öz əliylə yabançı bir mədəniyyətin tərəqqisinə çalışacaqdır ki, buna da əbədiyyən milli hökumət darülfünunu demək olmaz.

Darülfünun mütləqə nazir cənablarının buyurduğu kimi türkcə olmalıdır. Başqa şöbələri olmasa da, ədəbiyyat və tarix şöbəsini türkcə aparmaq çətin deyildir.

Bunun olacağına ümid vardır. Lakin zənn etməyirəm ki, tələbələrin Avropaya getmək həvəsi darülfünunun türkçə olmasından baş vermişdir. Əksəriyyətlə ana dilini ibtidai bir halda belə bilməyən, tarix, ədəbiyyat və həyatı-milliyəsindən əsla məlumatı olmayan imdiki Azərbaycan türk tələbəsi heç vaxt Türkiyə professorlarının mühazirəsini anlamayacaqdır. Əgər bu gün hökumət bütün darülfünunu mahir türk professorları idarəsində milliləşdirsə, nazir əfəndini əmin edirəm ki, “Avropa” məsələsi yenə davam edəcəkdir.

Lakin bununla Avropaya zidd olduğum zənn olunmasın.

Kəndim texnik olduğum üçün mütləqə alman, ingilis, Amerika texnikasıyla tanış olmaq, son üsuli-inşaati bilmək arzularım. Bu məqsəd ilə də, təbiidir, Avropaya getmək lazımdır. Lakin keçmişin acı təcrübəsi göstərmişdir ki, Avropaya kəndi lisan və tarixindən bixəbər gedənlər ruhən, lisanən, fikrən tam mənası ilə bir əcnəbi olaraq gəlirlər, bəlkə heç gəlməyirlər. Camaat içində isə artıq bir üzv kimi görünürlər. Arasında bulunduğu xalqın dilini bilmədiyindən ahü-zarını eşitməz, anlamaz və çarəsini də düşünməz. Deməli, milli bir məfkurə sahibi dəxi olammas.

Böyük inqilabda, istiqlal hərəkətlərində Avropada oxuyan tələbələrimizin çoxunun heç bir iştirakı olmadığı, ali-ibtidai məktəb mütəəllimləri qədər də rol oynamadıkları buna canlı bir sübut olsa gərəkdir.

Denilir ki, Avropadan laməhalə [heç olmasa] lisan gətirə bilər...

Məncə Avropadan gətiriləcək lisan tələbələrimizin və ya mühəndis və yu-

ristlərimizin əlan [hal-hazırda] bildikləri rusca qədər olmayacaqmı?

Avropa lisanlarını öyrənən millətlər diplomasi və siyasi faydadan başqa, bir də mədəni millətlərin kitablarını tərcümə üçün işlədirlər. Ana lisanını bilməyən bir tələbə Avropa lisanından nasıl tərcümə yapar?

Türkçə orta təhsil görmüş türk Osmanlı tələbələrini Avropada həyatını təftiş edərkən, keçən 1918-nci ilin axırlarında fəna nəticələr əldə edilmişdi və milli tərbiyəni bir qədər də artırmaq qərara alınmışdı.

Ona görə, qabaqda olduğu kimi yenə təkrar deyirik ki, istər Avropaya getmək üçün, istər burada açılacaq türkçə darülfünuna girmək üçün tələbələrimize türkçə mükəmməl hazırlıq lazımdır.

Gənclərdən, tələbələrdən fəal millət və xalq xadimləri vücuda gətirmək üçün hökumət, tələbələrimizin milli tərbiyəsinə ciddi əhəmiyyət verməlidir. İstər Bakıda, istər Avropaya göndiriləcək imdiki dilsiz tələbələrımızdən ana lisanını, milli tarix və ədəbiyyat bilməsi tələb olunmalıdır. Bu olmazsa, millət onun gətirəcəyi elmdən əsla fayda görəmməz.

Məhəmmədzadə Mirzabala

XARİCİ SİYASƏTİMİZ

- 5 -

Əfkari-ümumiyyə

Dünyada ən böyük qüvvələrdən birisi əfkari-ümumiyyədir [ictimai fikirdir]. Top-

dan, tufəngdən və zirehlilərdən də bu qüvvə böyükdür. Odur ki, hər kəs istər ki, bu qüvvəni əldə saxlasın. İstər məhkum, istər hakim hökumətlər rəsmi qəzetələr nəşr etməklə və ajans-teleqraflar ilə əfkari-ümumiyyəni öz tərəfinə çəkmək istəyir. Məhkum millətlər bu yolda daha da çox çalışırlar. Əfkari-amməni [xalqın fikrini] qazanmaq üçün məhkumların hərəkəti bəzi vaxt qəribə hallar alır. Avropa şəhərlərindən birində bir erməninin bir çocuga güllə atdığı qəzetədə oxumuşdum. Ermənidən cinayətin səbəbini soruşduqda demişdi: “Bu cinayətlə erməni çocuqlarının halından sizi xəbərdar eyləyirəm. Onları Osmanlıda qırırlar.” İştə, əfkari-ümumiyyə cəlb üçün qəribə bir hərəkət. Lakin bu, adətdən kənar bir işdir. Amma bununla da istifadə edirlər.

Nəçə sənə əvvəl içəri Rusiyada demiryol ilə gedərkən başqa bir hərəkətə rast gəldim. Bir bolqar çocuğu istasyonun birində vaqona minib, bütün miniklərə kağızlar yaydı. Məzmunu təqribən bu idi:

“Vəhşi türklər dilimi kəsdiyi üçün danışa bilmirəm. Təvəqqe eyləyirəm mənə kömək edəsiniz.”

Bu işin doğru olub-olmamağını kimsə təhqiq etmirdi. Lakin xalqın rəğbətini bolqar məsələsi qazanırdı və türklərdə nifrət qalırdı.

Əfkari-ümumiyyəni cəlb etmək üçün yuxarıda göstərilən ifrat vasitələrdən başqa, bir də adi yollar var. Bu da mətbuat və nümayişlərdir. Hanki millət yaşamaq istərsə, öz dərdini söyləməlidir, səsini çıxarmalıdır. Səsini çıxarmağı bilməyən və bağırmaq bacarmayan millət həmişə əzilər.

Səs vasitəsi də qəzetələr və məcmuələrdir. Qonşularımızdan bağırmağıyla məşhur ermənidir. Bu millət dərdini və tələbini bildirməkdə böyük istedad sahibidir. Dünyada bir qəzetə yoxdur ki, erməni məsələsini yazmasın. Bundan başqa, özlərinə məxsus bir çox qəzetə və məcmuələri var. Müharibə əsnasında Moskovda rus dilində “Armyanski vestnik” məcmuəsi verildi. Bu məcmuə başdan-başa erməniliyi təqdir və tərvic etməklə [təbliğ etməklə, ona rəvac verməklə] məşğul idi. Məcmuənin fikri erməni ən mədəni bir millət şəklində Avropaya tanıtmaq idi. Odessada dəxi eyni fikirdə bir qəzetə çıxırdı. Bu gün İstanbulda fransızca qəzetələri var, tələblərini Avropanın qulağına söyləməkdən çəkinmirlər.

Bir çox məhkum millətlərlə yaxından tanış oldum, çalışmalarını gördüm. Onlarda da eyni hal – əfkari-ümumiyyəni cəlb etməyə böyük əhəmiyyət verirlər. Öz tarixlərini, ədəbiyyatlarını və başqa mədəni məhsullarını Avropanın gözünə soxmağa çalışırlar. Bu gün Paris Konfransının nəzərini cəlb etmək üçün hədsiz-hesabsız kitablar çap olunur, qəzetələr nəşr olunur, hər kəs dərdini, tələbini uca səslə bildirir. Eşitdiyimə görə, ermənilər bu il milli məsələlərinə dair doqquz yüz əsər təb [çap] etdirmişlər.

Mətbuatdan başqa, bir də bir nümayiş var. Müttəfiqlər İstanbulla girdikdə rumlar ev və mağazalarını milli bayraqlarıyla bəzəmişlər imiş və çalışmışlar imiş ki, İstanbulun zahir görünüşünə yunan rəngi versinlər. İştə nümayiş. Burada oxumaq lazım deyil. Hər kəs gözüylə görür və bilir.

Məlumdur ki, yunanlar İstanbulu almaq iddiasında bulunurlar. Buna haqları olmağını bildirmək üçün hər bir vasitəyə müraciət edirlər. Birinci yol əfkari-ümumiyyədir ki, buna xoş gəlmək istəyirlər. Türklərin rəvayətinə görə, yunanlar Bəyoğlunda və Qalata küçələri çox zibilli saxlayırlar, hər nə əllərinə gəlir küçəyə tullayırlar. Səbəbi bu imiş ki, avropalılar türkün “idarəsizliyini” görsünlər. Baxınız, nümayiş nə şakillər alir.

İstanbulda bir ayrı nümayişə dair söylədilər. Bir neçə yüz erməni uşağı cırıq-cındır libasda şəhəri dolanmışlar. Məqsəd erməni qaçqınlarının halını bəyan etmək imiş...

Xülasə, minlərcə zikr olunan şakillərə rast gəlmək olar.

Bizim müsəlman aləmində əfkari-ümumiyyənin rəğbətini qazanmaq üçün az çalışılır. Onun üçün də dərdlərimiz kimsəyə bəlli olmur və bizlə maraqlanan az olur. Son səyahətim zamanında bir çox Avropa siyasiyyunuyla [siyasətçisiylə] görüşdükdə, təəssüf ki əcib [qəribə] hallar gördüm. Bizim Azərbaycanın nəradə olduğunu çoxları bilmirmişlər. Siyasi adamlar məmləkətimizdən xəbərsiz olduqda, yəqin adi adamların heç də xəbəri yoxdur. Böylə olduqda, biz ermənilərdən də çox çalışmalıyıq ki, özümüzü tanıdaq. Bu yolda birinci addımları səfirlər ilə konsoloslarımız atmalıdırlar. Gürcü konsolxanalarında bir mətbuat şöbəsi var. Bunun vasitəsilə məhəlli [yerli] qəzetələrə Gürcüstana dair məlumat verilir. Biz də eynini düzəltməliyik. Tariximizi, məmləkətdə sayımızı və iqtisadi qüvvəmizi aləmə bildirməlidir.

Yusif Vəzirov

GETMƏ

Qardaşım H. C. bəyə

Getmə, bir an təvəqqüf et, getmə!
Bizi sahilə yə'sə qər q etmə.
Ey qayıq, bax tərəhhüm et də bizə,
Gəl aparma o afəti dənizə.

Dur, dayan, saxla bir kürəklərini,
Dalğalarda nihan olub itmə.
Bunca aşıqların yürəklərini
İntizarü ələmlə incitmə.

Səni təqib edən nəzərlərə baq,
Həpsi məğmum, münfəil, islaq.
O nəzərlərdə yalvarış doludur,
Getmə, lütf et, dəniz də qorxuludur.
Bir saqın... Yox, saqınmadan gedəcək,
O pəri qız, dənizdə açma çiçək.

Dalğalar, siz toxunmayın qayığa,
Su pərisi dənizdə bir gəzsin.
Qarşı çıxdıqca hər kiçik dalğa
Onu qəhr ilə çiyənəsin, əzsin...

Gediyor, bax, qayıq uzaqlaşıyor,
Uçuyor, dalğacıqları aşıyor.
Əyilir, doğrulur, şitab ediyor,
Çırpınır, sanki iztirab ediyor.
Süzülür, işte qalxdı, bax, endi,
Bir evin arxasında gizləndi.
Mane olma, çəkil sən, ey xanə,
Səni tikmiş ya hanki divanə?

Kəsiləydi əlin, sən ey memar,
Böylə bir xanə tikdiyin yerdə...
O nəzərlər nə bəklıyor, nə umar?
O qayıq bir görünsə, ah, bir də...

Ayn. Y.

İKİ LÖVHEYİ-BAYRAM

Əvət, işte mübəccəl [ulu], müqəddəs bir gün ki, hər yerdə, hər məmləkətdə islam nami-cəlilini [böyük, cəlallı adını] daşıyan hər fərd otuz günlük dini, ruhani bir riyazətdən [zahidlikdən] sonra xaliqin əmrini ifa etdiyi üçün qəlbi mənəvi bir çox hissiyat ilə məmlu [dolu] olduğu halda, iftar edəcək, bir ay zərfində etmiş olduğu ibadətlərin qəbulu üçün xaliqinə yalvaracaq, yetimlərə, öksüzlərə ənam və ehsanda bulunacaq.

Bir yanda zövqü şadi,
Bir yanda hüznü matəm.

Əvət, bir yanda bu hallara davam etməkdə ikən, digər tərəfdə ən xunxar [qanıçən] adamları, ən səngin [daşlaşmış] qəbləri belə mütəəssir edəcək cigərsuz [ciyərdəğlayan] hallar vüqu bulur. Engizisyon [inkvizisiya] dövrünə məxsus faciələr icrayi-hökm edir [hökm sürür]. Bir tərəfdə adətə bir cənnət kimi bəzədilən möhtəşəm qonaqların [imarətlərin] müzəyyən [bəzəkli] salonlarında üzərləri ənvayi-məkulat [müxtəlif yeməklər] ilə mali [dolu] masaların ətrafında geymiş olduqları əlbiseyi-faxirələriylə [qiymətli, parlaq geyimləri ilə] pürnəşə [şad] söyləşib gülüşən insanlara baxmaqdan nəzər doyamma-yırkən, o biri tərəfdə döşəməsi topraq külbələrində [daxmalarında], tavan və divarları yaxmaqda olduqları hisli ağaclardan qapqara olmuş səfalətxanələrdə kirli əlləri, uzamış dırnaqları, uryan vücudları, pərişan bir halət[də], biri-birinə qarışmış saç-saqqalları, soluş bənizləri ilə qayət iyrənc və müdhiş bir mənzərə təşkil edən insan kümələrinə baxmağa belə insan cəsərat edəmməyir. Bir tərəfdə bu

gü-nün şərəfinə olaraq açılan masaların üzərləri ayini-təbriki ifaya gələn zəvati e'zaz [təbrikə gələnəri əzizləmək] üçün dürlü-dürlü dadlılar [şirniyyatlar], növbə-növ meyvələrlə mali [dolu] bulunarkən, digər tərəfdə otuz mini mütəcaviz [keçmiş] bir kütlei-bəşəriyyə dörd aydan bəri şayani-heyrət [heyrətəlayiq] bir təhəmmüllə [dözümlə] mübarizədə bulunduğu acılıqla artıq müqavimətdən aciz qalaraq ərzi-təslimiyyət edir, paxlavalar, qürabiyələr [un məmulatı, qoğal] deyil, həyatlarını təmin üçün bir quru əkmək parçası bulmaqdan belə məhrum bulunur.

Fəqət, əfəndilər, bu gün bu səfalət halları, bu vəhşi qiyafətləriylə cəlbi-mərhəmətinizdən artıq istikrahınızı mövcib olan [mərhəmətinizi cəlb etməkdən çox, sizdə ikrah doğuran] bu adamlar təsvir edilədiyi kimi səfil, zəlil deyildilər. Onların da evləri, onların da gülüb oynayan yavrucaqları var idi. Onlar da sizin kimi bayram yapır, kəndi ələmlərinə məsud, şən, mü-rəffəh [rifah içində] bir həyat keçirirdilər. Bu gün aclıq, yoxsulluq kimi təhəmmülsuz [dözülməz] müsibətlər içində qovrulmuş bu qəyur [qeyrətli], bu əzmkar adamlar, daha on ay müqəddəm [qabaq] bugünkü müdhiş hallarını əsla xatirlərinə gətirməyir, Bakının yövmi-işğalına müsədif olması [Bakının əldə edildiyi günə təsədüf etməsi] münasibətilə qədrü qiyməti bir qat daha artmış olan Eydi-əzhani [Qurban bayramını] şimdihə qədər görünməmiş bir surətdə bayram edirdilər.

Daha dörd ay müqəddəm süfrəsində bir qaç müsəfir bulundurmasızın yemək yeməmək mötədi [adəti] ikən, bu gün bir heykəli-qeyri-ziruh [ruhsuz bir heykəl] kimi müməyyəzi-yə's olan [yasa batmış]

yerlərdə dolaşaraq, hər gəlib keçəndən bir parça əkmək dilənmək kimi zilləti qəbula məcbur olan bu həqiqi müsəlmanlar nəzərlərini sizə dikərək, xərclik olaraq çocuqlarınıza, ikram olmaq üzrə təbrikə gələn dostlarınıza sərf edəcəyiniz paraların bir qismini kəndilərinə təfriqlə [ayırmaqla] həyatlarının təminini tələb və dörd aydan bəri davam edən fəryadın susdurulmasını istirham [xahiş] edir. Şimdiyə qədər göstərmiş olduqları həmiyyət və mərhəmətlə “əbüleytam” ünvanına bəhəq kəsbi-istehqaq edən [“yetimlər atası” ünvanını daşımağa haqqı çatan] Azərbaycan əhalisinin və bu ana qədər ibraz etmiş olduğu müamileyi-mərhəmətkarənəsiylə təməyyüz edən [göstərdiyi mərhəmətli rəftarı ilə seçilən] Azərbaycan Hökumətinin bu xüsusda dəxi lazım gələn müavinəti diriğ etməyəcəklərini [əsirgəməyəcəklərini] surəti-qətiyyədə ümid edirlər.

*Azğur, 28 həziran 335
Xocazadə Münirə Ləman*

İdarədən: Bunlara xüsusi surətdə ianə vermək arzusunda bulunan olarsa, idarəmiz təşəkkürlə qəbul edər.

NAXÇIVAN MƏKTUBATI

Ermənilər Naxçıvana nasıl sahib oldular?

Ermənilər Naxçıvana əl tapmadan ay yarım əvvəl ingilis general-qubernatoru hökumətə izhar etdi ki, siz əhali olduğunuzdan kəndinizi eyi idarə edəmməyirsiniz.

Bu sözdən bir həftə sonra əhaliyə hökumət təvəssütüylə [vasitəsiylə] elan etdi ki, hər kəs ingilislərə və onların müttəfiqlərinə qarşı bir söz söylər isə Müttəfiqlərin düşməni hesab edilərək, ağır cəza ilə cəzalanacaqdır.

Bundan daha bir-iki həftə sonra polislərə əmr etdi ki, nə qədər Naxçıvan və həvalisində [ətrafında] Osmanlı təbəəsi var isə bilümm [hamısı] bir gün zərfində ingilis general-qubernatoru nəzdinə gəlib də buralarda nə yapmalarını və hanki rütbədə olduqlarını izhar etməsələr, dərdəst edilib [tutulub] böyük tənbeh ediləcəkdir [cəzalanacaq].

Daha sonra Azərbaycan tərəfindən könüllü olaraq polkovnik Kukuşef təhtində [rəhbərliyində] Naxçıvana gəlmiş zabitlərə rəsmən bir həftə müddətində yığışib getmələri əmr edildi və bir həftə sonra onlara vaqon verərək yola saldılar.

Balada mühərrər hərəkəti-siyasiyyədən [yuxarıda yazılan siyasi hərəkətlərdən] təqribən on beş gün keçmişdi ki, qəflətən əhali beynində [arasında] böyük bir cünbüş [hərəkət] və həyəcan göründü. Hər kəsin əlində bir kağız yarpağı görülməyə başladı. Bütün əhalinin üzünə baxdıqda böyük yas və ələmlərə qər q olduqları görünürdü.

Mən də birisinə yanaşib sorduqda, “Bizim ərazini ermənilərə vermişlər” cavabını aldım. Mütəəssir olaraq elanı alıb oxudum. Elanın məzmunu-müxtəsəri [qısa məzmunu] böylə idi:

“Naxçıvan və həvalisi əhalisinə!

İşbu mayısın üçündən etibarən siz Ermənistanın bir ayrılmaz parçası hesab olunursunuz. Keçənlər keçdi. Erməni-müsəlman müsəvi [bərabər] yaşamalıdır. Bila-

fərqi-dinü-məzhəb [din və məzhəb fərqi olmadan] hər kəs müqəssir olduqda ağır cəzaya giriftar olacaqdır. Qafqaz pullarının götürülməsi ümumi və icbaridir, ilax...

İmza: general Devi və erməni komandanı Dro.”

Əhali işbu elanı oxuduqdan sonra üç-dörd saat məst kimi nə yapacağını bilməyib, kəndisini şaşırıb və növbənöv sözlərlə kəndisinə təsəlli verməyə başladı.

Məsələn, bir çoxları söyləyirdi ki, Gümrü nəzdində Naxçıvan ismində köy vardır. Bu elan ora əhalisinə xitabən yazılmışdır.

Sonra camaat ictimai [yığışaraq] və izdihamla Milli Şura qonağına [imarətinə] yığılıb, Milli Şura sədrindən tələb etdilər ki qışlaya [kazarmaya] – ingilis general-qubernatorunun nəzdinə gedib bu xüsusda cavabi-kafi alsın. Sədr qışlaya gedib övdət etdikdə [qayıtdıqda], söylədi ki, general-qubernator söyləyir ki, bu xüsusda onun heç bir məlumatı yoxdur. Yarın general Devi kəndisi gələr və hər nə olmuş olsa, təfsilən [ətraflı surətdə] o, camaata yetirər.

Bu minval ilə camaat iki gün bittamam şübhə içində qalıb, general Devinin intizarını çəkməyə başladılar.

Tamaşaçı

MƏTBUAT

Hələ Kotsev hökuməti dövründən Dağıstanlılar arasında Dağıstanın Azərbaycanla birləşməsi lehinə güclü bir cərəyan var idi. Məzkur [deyilən] cərəyan getdikcə qüvvətlənməkdə və nəhayət,

mətbuat səhifələrini tutmaqdadır. Əz-cümlə [o cümlədən] “Dağıstan” qəzetəsi sütunlarında bu xüsusda mütaliələr [fikirlər] görülməkdədir.

Məzkur qəzetənin 17-ci nömrəsində yazılmış bir məqalə Dağıstanın heç vaxt Qafqaziyadan ayrı olmadığı və Rusiya əliylə cəbrən parçalandıqdan sonra inqilab bə’dində [sonrasında] Şimali Qafqaziyadan bir heyət gələrək Dağıstanın onlarla birləşməsinə təklif etdiklərini qeydlə deyir ki:

“Təbii, bu sənə Dağıstan Cümhuriyyəti Məclisi-Məbusanında Dağıstanı Azərbaycanla birləşdirmək məqsədilə çalışanlardan o Məclisdə olanlar, heyəti-mürəx-xəsənin müstədasına [nüməyəndə heyətinin xahişinə] tamamən müxalif olaraq söylədilər:

– Dağıstan Qafqaziyadan ayrılmaq, siyasətən və iqtisadən müzirr [ziyanlı] olmaqdan maəda [əlavə], əhalisinin məqsədlərinə dəxi müxalifdir. Əgər istərsəniz gəliniz cənuba birləşəlim.

Hasili, ayrılmaq məsələsi tamamilə olmayıb qaldı.

Bir xeyli müddətdən sonra məlum oldu ki, guya Dağıstan Şimali Qafqaziyaya daxil olmuşdur. Müvəqqəti Dağıstan Vilayət Komitəsinin rəisi və bir-iki əza [üzv] müstəsna olaraq, qalan əzalar bu ayrılmaq nasıl oldu və nə səbəbdən oldu, qətiyyə bilmədilər.

Ümumi Dağıstan Vilayət Məclisi (Syezd) və Dağıstanın həqiqi intixabıylə [seçkisiylə] olan Vilayət Komitəsi bu işin həqiqətini bilmək üçün nə qədər ciddü-cəhd etdilsə də, bunun əsl və əsası, bəratülqövl [protokol] və qərarnamə heç bir yerdə bulunmadı.”

BAKİ XƏBƏRLƏRİ**Seyri-səfain [gəmi hərəkəti]**

İran Astarası ilə Bakı arasında paraxod hərəkəti başlanmışdır. Bu günlərdə Lənkəran və Azərbaycan Astarası ilə də başlanacağı gözlənilir.

Posta-Teleqraf İdarəsində markalar

Bu günlərdə Posta-Teleqraf İdarəsi tərəfindən yeni markalar buraxılacaqdır.

Simsiz teleqraf

Hökumət simsiz teleqraf istasyonu təşkilinə şüru edilmişdir [başlanmışdır]. İstasyon dörd aya hazır olacaqdır.

Posta-teleqraf ləvazimatı

Son günlərdə Gürcüstan Cümhuriyyəti Azərbaycan Cümhuriyyəti üçün bir çox teleqraf, telefon ləvazimatı göndərmişdir.

Müsəlman Cəmiyyəti-Xeyriyyəsində

Bakı Müsəlman Cəmiyyəti-Xeyriyyəsinə qubernator tərəfindən bir məktub göndərilərək təklif edilmişdir ki, Cəmiyyəti-Xeyriyyənin İsmailiyyə binasını sökdürsün, zira binanın uçacağından ehtiyat edirlər. Cəmiyyəti-Xeyriyyə bir neçə mühəndislər vasitəsilə müayinə edib qərar qoymuşdur ki, hələliklə ətrafına hasar çəkilsin və sonra mümkün olarsa sökül-məsinə başlansın.

Su oğurluğu

Bakı Bələdiyyə İdarəsinin Sıhhiyyə [Gigiyena] şöbəsi bütün ixtiyarındakı idarələrə böylə bir xəbər vermişdir: Aldığımız məlumatlara görə, su turbalarından qaydadan kənar qırağ adamlara su bura-

xılır. Sıhhiyyə şöbəsi qabaqca xəbər verir ki, əgər bu isbat olunsa, bütün məsuliyyət Bələdiyyədən izinsiz su almış və bununla şəhərin mənafeyinə xələl vurmuş idarələrin boynuna düşəcəkdir.

Aşqabadın alınması

Bakıda alınan məlumatlara görə, bolşeviklər Aşqabadı alıb, Tazəşəhər üzərinə yerləşdirilib. Bu münasibətlə Bakıya Türküstandan külli miqdarda qaçqın gözlənilir.

Hacı-Tərxan alınmışımı?

Hacı-Tərxanın alınması haqqında bu vaxta kimi heç bir rəsmi xəbər yoxdur.

Taxıl

Ərzaq Nəzarətinin nümayəndəsi M. S. Axundov xəbər verir ki, Şuşa, Cavanşir və Cəbrayıl uyezdələrində bu il taxıl vardır. Əkinlər hadisə zamanlarında əsla zərər görməmişlər.

Mədən mühafizəsi

Türklər Bakıya girəndən sonra Bakı mədəni dairəsinin mühafizə dəstələri tərkilən edilmişlərdir. İndi Neft Aksiz İdarəsi Maliyyə Nəzarətindən rica edir ki, neft və mədəni dairəsinin mühafizə üçün yenə sərbəhki dəstəni təsliyə [silahlandırmağa] izin verilsin.

Yeni Şirvan

Mart hadisəsi vaxtı tamamilə dağılmış Şamaxı şəhərinin əvəzinə yeni şəhər tikmək üçün münasib yer təyin etmək qəsdilə yollanmış hökumət komissiyonu qayıtmışdır.

Komissiyon deyir ki, 2500 müsəlman camaatı bu saat xarabalarda yaşayırlar. 16 məscid məhv edilmişdir.

Komissiyon bu qərara gəlmişdir ki, sabiq erməni hissəsi olmasın və şəhəri təzədən Avropa hissəsindən başlayaraq tiksinlər. Komissiyonun məruzəsinə bu günlərdə hökumət tərəfindən baxılacaqdır.

Qradonaçalstvoda

Hal-hazırda şəhərdən kənara gedənlərə vəsiqə vermək Bakı Polismeyster İdarəsinə aiddir.

Polismeyster İdarəsində də ştat azaldığından və başqa əhəmiyyətli işlərlə məşğul olduqlarına görə, vəsiqə vermək çətinliklə olur. Ona görə Bakı qradonaçalniki Daxiliyyə nazirindən rica etmişdir ki, bu vəzifə Qradonaçalstvo cənbində [nəzəndə] xüsusi bir şöbəyə həvalə olunsun.

Dağıstanda

Dağıstandan alınmış məlumatı-mövzuqəyə [etibarlı məlumat] görə, orada Dabravol komandanlığı geniş fəaliyyətə başlamışdır. Bu günlərdə bütün müsəlman tələbələrini səfərbərliyə alaraq, məcburən hərbiyyə məktəbinə göndərmişdir. Xalq arasındakı həyəcan gündəngünə təzəyüd etməkdədir [artmaqdadır].

Mavərayi-Bəhri-Xəzərdə

Aşqabadın bolşeviklər tərəfindən işğalı təsdiq edilir. Oradakı bütün rəsmi dəvair [idarələr] və müəssisələr, o cümlədən, Azərbaycan siyasi nümayəndəliyi də öz dəftərxanası ilə Tazəşəhərə köçmüşdür.

Fəhlə həyatı

6 təmmuz tarixində saat 12 zəvalda [günorta] Lianozov 4-ncü uçastok mədəninə prikazçik [darğa] Nurulla Bədəl oğlu ilə maslyonşik [yağlayıcı fəhlə] Nurulla

Təhməz oğlu miyanında nəşət etmiş [arasında əmələ gəlmiş] küdurəti dəf və islah üçün məzkur [adı çəkilən] müəssisədə çalışmaqda olan bütün müsəlman və erməni işçiləri mitinq tərtib vermişlərdir. Yek-digəri ilə müsafəhə və müənəqə edərək [bir-biri ilə barışib-qucaqlaşaraq], bir daha yek-digərinə nisbətən ədavət bəsləməyəcəklərinə yəmin etdilər.

Xatimədə Ərzaq İdarəsinə müraciətən münasib qiymət üzrə ərzaq almaq üçün mədəni əmələsinin siyahısını tərtib etmək qərara alındı.

Tağiyev fabrikasında

Neçə gün bundan əqdəm [qabaq] Tağiyev fabrikasında əmələlər tərəfindən bir nəfərin el divanı ilə öldürülmək istənildiyi və bundan naşi [ötrü] böyük bir həyəcan vücudə gəldiyini mütəəqib [ardınca], oradakı hümmətçilər ilə müsəvatçılar arasında rəqabət əmələ gəlmişdir. Əmələlərin dediyinə görə, həmin rəqabətə səbəb olan Əliheydər Qarayevdir. Həmin şəxs fabrikaya gəlməzsə, heç bir ixtilafa yol verilməz. Bu məsələ dünən “Müsəvat” firqəsinin Bakı Komitəsi iclasında müzakirə edilərək, məhəllində [yerində] təhqiqat yapmaq üçün üç nəfərdən ibarət xüsusi bir heyət seçilmişdir. Heyət fabrikada məlumat cəm etdikdən sonra, Komitə iclasına bəyanat təqdim edəcəkdir. Bu barədə Komitə “Hümmət” firqəsinə müraciətən onun da iştirakını rica etmişdir.

Əmələlər Qarayevdən nəhayət dərəcədə narazı olduqlarını bildirmişlərdir.

Azərbaycan konsulunun vürudu

Aşqabad şəhərinin bolşeviklər tərəfindən işğal edilməsi münasibətilə ora-

dakı Azərbaycan konsulu Əkbər Sadıqov dünən Tazəşəhərdən Bakıya varid olmuşdur [gəlmişdir]. Mavərayi-Bəhri-Xəzərdən [Zakaspiyskdən] Bakıya gəlməkdə olan qaçqınların miqdarı gündən-günə artmaqdadır.

Qaçqınların dediyinə görə, bolşeviklər böyük qüvvələr ilə Qəhqəhəni və Aşqabadı işğal edərək, Tazəşəhərə tərəf irəli hərəkət etməkdədirlər.

“Yardım alayı”

“Yardım alayı” əfradının ümumi iclasında yenidən alay komissiyası intixab edilmişdir [seçilmişdir]. Komissiyanın rəisliyinə vis-qubernator Müseyib bəy Axıcanov, xəzinədarlığa və katibliyə İsmayıl Fəni intixab edilmişlərdir.

Edam cəzası

Dövlət Müdafiə Komitəsinin binagüzarlığıyla [sərəncamıyla] neçə gün bundan əqdəm [qabaq] Zabrat ilə Kürdəxanı kəndləri arasında okolodoçnu [sahə pristavı müavinini] [Seyfulla] Haşımovu və milis nəfərini öldürməkdə müqəssir edilən Məşqətə [Maştağa] kəndi əhilləri Miryusif Mirməhəmməd oğlu, Mirhüseyn Seyid Salman oğlu dünən Quba meydanında edam edilərək dar ağacına çəkilmişlərdir.

Xəyanət

Hərbiyyə nazirinin binagüzarlığına [sərəncamına] görə, süvari alayda xidmət edən zabitlərdən Ağasəlim Şərifov, Miri Hüseynov və iki nəfər qeyriləri xidmətlərindən sui-istifadə etdiklərindən həbs edilmişlərdir. Onlar hökumətə mütəəlliq [məxsus] olan tufəngləri xüsusi adamlara satmaqla məşğul olub, bir çox pulları kəndi nəflərinə [xeyirlərinə] xərc etmişlərdir.

Ağabala Quliyevin azad edilməsi

Hökumətin binagüzarlığına görə, neçə gün bundan əqdəm həbs edilmiş olan məşhur tacir Ağabala Quliyev həbsdən azad edilmişdir.

Təyin

Göyçay uyezd naçalniki Xankişi bəy Qafarov Bakı qubernatorunun ikinci müavinliyinə və onun yerinə isə Şamaxı uyezd naçalniki [Lütfəli bəy] Zülqədəröv təyin edilir.

“Göyçay alayı”

Göyçay əhalisi oraya getmiş olan “Müsavat” Parlaman fraksiyonu və Mərkəzi Komitə nümayəndələrinə müraciətən, Göyçay qəzasının 5000 nəfərə qədər əsgər verməsini göstərməklə, Şamaxı alayı kimi bir “Göyçay alayı” təşkil edilməsi üçün firqənin təşəbbüsatda bulunmasını rica etmişlərdir. Nümayəndələr əhalinin böylə ricasını Rəisi-Vükəla [Baş nazir] həzrətlərinə bəyan etdikdə, o, çox məmmun olduğunu izhar ilə bu barədə Hərbiyyə nazirinə binagüzarlıqda bulunacağını [sərəncam verəcəyini] məlum etmişdir.

Göyçay “Yardım alayı”

Türk Ədəmi-Mərkəziyyət firqəsi “Müsavat”ın Göyçay şöbəsi təşəbbüsüylə Göyçayda bu günlərdə həmkarlardan və tacirlərdən ibarət bir “yardım alayı” təşəkkülünə şüru olunacaqdır [başlanacaqdır].

Mülkiyyə Müfəttişliyi

Mülkiyyə Müfəttişliyi tərəfindən ətraf qəzalara təftiş üçün göndərilən nümayəndələri mahallar və qəzalar haqqında da bəzi məlumat toplayırlar. O cümlədən

olaraq, Göyçay uyezdinin Bərgüşad mahalına bəzi suallar verilmiş və aşağıdakı cavablar alınmışdır:

Sual – Bərgüşad mahalı neçə yüzbaşılıqdan (məhkəmə) ibarətdir?

Cavab – Bərgüşad mahalında 52 yüzbaşılıq və 15 volostluq vardır. Hər yüzbaşılıqda bir yüzbaşı, hər volostda volostnoy starşına var. Bunların əksəri hürriyyət zamanında camaat tərəfindən intixab edilmiş [seçilmiş] adamlardır. Bəziləri də hökumət tərəfindən təyin edilmişdir.

Sual – Mahalda hanki kəndlərdə məktəb var?

Cavab – Hürriyyətdən əvvəl Ucar, Müsüslü, Çallı, Xələc, Lək Birinci, Biğir, Qazyan, İnçə və Zarub kəndlərində birer iki şöbəli ibtidai məktəb olmuşsa da, fəqət hürriyyətdən sonra məzkur [deyilən] məktəblər qapanıb, ancaq yalnız bir Müsüslü kəndində bir də Biğir kəndində iki şöbəli məktəblər davam edir. Birinci kənddə Əli Məhəmmədov, ikinci kənddə Əli əfəndi Hacı Səməd oğlu və Haşım Haşımov müəllimlik edirlər.

Sual – Mahalda xırda etibar [kredit] şirkətləri varmı?

Cavab – Hürriyyətdən əvvəl Ucar, Şəkər və Qarabaqqal kəndlərində birer etibar şirkəti şöbələri olmuşsa da, lakin sonradan dağılmışdır.

Sual – Hifzüssihhə [gigiyena və səhiyyə] xüsusunda mahalda nə yapılmışdır?

Cavab – Mahalda hifzüssihhədən ötrü heç bir şey yoxdur. Aprel ayında mahalın çox kəndlərində tif xəstəliyi olduğuna görə, Göyçay xəstəxanası tərəfindən birisi Zərdab, digəri Müsüslü kəndlərinə olmaq üzərə iki nəfər feldşer göndərilmişsə də, dəva və dərman olmadığından, məhəlli-məmuriiyyətlərində [ezam

edildikləri yerlərdə] çox qala bilməyib, geri qayıtmışlardır. Hazırda camaatın həkim və dərmana böyük ehtiyacı vardır. Bu xüsusda bir ay əvvəl Ucara gəlmiş Nafie Nəzarəti [Sosial Təminat Nazirliyi] nümayəndəsinə Ucar pristavı Haqverdibəyli rəsmi surətdə müraciət etmiş, bir həkim və bir feldşerdən mürəkkəb [ibarət] bir müalicəxanə açılmasını xahiş etmişdir. Hətta camaat tərəfindən məccani [pulsuz] mənzil veriləcəyini də vəd etmişsə də, bu vaxtadək bu xüsusda heç bir təşəbbüs edilməmişdir.

Sual – Bərgüşad mahalında Ümuri-Xeyriyyə və Nafie [Sosial Təminat] Nəzarətinin nümayəndəsi varmı?

Cavab – Xeyr, yoxdur.

Sual – Ərzaq işləri nasıldır?

Cavab – Bu il mahalda məhsulat kifayət qədər var. Ancaq fəhlə və biçinçi yoxluğu çox müşkülət törədir. Hətta çox yerlərdə məhsul yığılmadığından, məhv olmaqdadır. Zəruri şeylərdən qənd, çay və sabuna böyük ehtiyac vardır.

Sual – Əsgərliyə camaat nasıl baxır?

Cavab – Dağıstan hadisəsindən sonra camaat əsgərliyə böyük rəğbət göstərir.

Sual – Denikin məsələsinə camaat nə nəzərlə baxır?

Cavab – Denikin bizə yaxlaşmasını eşidən camaatda milli hissiyyət o qədər artmış ki, yalnız cavanları deyil, ixtiyar və ağsaqqallıları belə silaha sarılıb müdafiyyə hazır olmaq fikrindədir.

(Bu xüsusda Müfəttişliyin nümayəndəsinə bilavasitə camaat müraciət edərək, onların könüllü surətdə əsgərliyə hazırlanmaları üçün hökumət tərəfindən təşəbbüs edilməsi və zabitlər göndərilməsi rica edilmişdir.)

Sual – Mahalda asayiş nasıldır?

Cavab – Qonşu mahallara nisbətəla sa-
kitlikdir. Lakin ara-sıra mal oğurluğu vaqe
olmaqdadır.

Sual – Mahalda hanki siyasi firqəyə
rəğbət göstərilir?

Cavab – Buralarda yalnız “Müsavat”
firqəsini tanıyırlar.

* * *

Bərgüşad mahalında polis xidmətində
olanların bahalığa nisbətəla rüşvət alma-
yanlarının məişəti qayət ağırdır. Mahal
böyük olduğundan hökumətin binagü-
zarlığına [sərəncamına] görə son zaman-
larda onun iki pristavlığı təqsim edilməsi
[bölünməsi] təhti-qərara alınmış. Bu təq-
sim məsələsində bəzi kəndlər özlərinin
mərkəzə yaxın olmasını istədiklərindən,
hanki kəndlərin hanki hissədə olduğu
barəsində bir növ narazılıq vardır.

AZƏRBAYCANDA

Zəngəzurda

Zəngəzur mahalından xəbər verilir ki,
ermənilərin müntəzəm qoşunları bu axı-
rınıcı günlərdə 6 ədəd müsəlman kəndlə-
rini talan etmişlərdir.

* * *

Ağdamdan yazılır: Zəngəzur qəzasında
qanlı hadisələrdən həyəcana düşən əhali
hökumət nəzdinə, Parlaman üzvü [Qara
bəy] Əliverdibəyov və Usmiyevi nüma-
yəndə göndərmişdir ki, bu yerlərin müsəl-

manlarını erməni təcavüzündən xilas et-
məyə hökumət qarşısında təşəbbüsətdə
bulunsun.

* * *

Zəngəzurdan xəbər verilir: İrəvan qu-
berniyası tərəfindən erməni saldatları
müsəlman kəndlərinə yürüşə başladıkları
anda, İran dəstələri müsəlmanlara kö-
məyə gəlməyə başlamışlardır.

Zəngəzur müsəlmanlarının faciəsi

Rəsmi və qeyri-rəsmi mənbələrdən
verilən xəbərlərə görə, ermənilərin mün-
təzəm qoşunları Ermənistan sərhədi bo-
yundan müdafiəsiz müsəlman kəndləri-
nə hücumə başlamışlardır. Zəngəzur Er-
məni Milli Şurası İrəvandan külli silah al-
mışdır. Müsəlmanlara böyük təcavüzlər
edilmişdir. Aşağıda rəsmi məlumatı dərc
ediriz:

“Sizin teleqramınıza görə, tərəfindən
Zəngəzura müavinət göndərilmişdir. Bu
gün xəbər verilir ki, ermənilərin külli qüv-
vəsi hücumə keçmişdir ki, Zəngəzur mü-
səlmanlarını qətiyyənlə məhv əyləsinlər.

Qələbədən məst olan erməni saldat-
ları boş qalan Saraşo, Yeməzli, İməzli, İkin-
ci Ağalarbəyli, Xaşqab, Gilətağ, Mollalar
kəndlərini tamamilə dağıdıb, məhv
etmişlərdir. Yandırılmış olan müsəlman
kəndlərində ölənlər müsəlmanlar çox azdır.
Fəqət kəndlilərin ümum mal-qaralarını
aparmışlardır.

İyunun 28-ində Zavodnı dairənin er-
məniləri Qafan dərəsində Qarqel, Çuxur-
yurd, Qəplik nam müsəlman kəndlərini
yəğmə edərək yandırmışlardır. Müharibə
davam edir.

Erməni əhalisi köçərilərə yol vermir.
Müsəlmanlara müavinət üçün mən Zən-
gəzura varid oldum [getdim]. Ermənilər
bütün qüvvətləri ilə mənə hücum edirdi-
lər. Mən onlardan özümü gözləyirəm ki,
ortalığa fəsad düşməsin. Ermənilər Cəb-
rayıl və Zəngəzur mahalının köçərilərinə
yaylağa getmələrinə mane olurlar. Ona
görə də mən özümə borc bildim ki, köçə-
rilərə lazım olan müavinəti edim. Ermə-
nilərin Aqarek, Aqavork, Qarababa və
Sirqatar nam kəndləri mənim gəldiyimi
bilib, Alıç-adil ilə Aqavork kəndi arasında
bizim üzərimizə hücum edib, məqsədləri
də bu idi ki, köçərilərin yolunu kəsib,
mənim müavinətimə mane olsunlar. Mən
onlarla axşamədək müharibə etməyə
məcbur oldum. Nəticədə müsəlmanların
Qarababa kəndi yanına, Aqavork və Sirqa-
tarın qışlarında böyük tələfat və xəsa-
rətə düşər olmuşlardır. Ermənilərin vəh-
şətinə qarşı ciddi tədbirlər ittixaz edirəm
[tədbirlər görürəm].”

Milis naçalniki (imza)

ERMƏNİSTANDA

(Erməni qəzetələrindən)

Urmiyada

“Rə'd” qəzetəsindən iqtibasən “Aşxa-
tavor” yazır ki, Urmiyada şiddətli aclıq-
dır. Şəhərdə və ətrafında kəmalibini-
zamlıq hökmfərmdır [tam anarxiya hökm
sürməkdədir]. Gündüz günorta çağ əhali-
nin acından adam əti yemək ittifaqları
[hadisələri] görmüşlər.

– Vilsonun hüzuruna getmiş erməni
arxiyepiskopu Turyana Rəisi-məzkur de-
mişdir:

Mən bəşəxsən erməni tayfasını dost
tuturam. Müstəqil olmağa onun haqqı
vardır. Bu nöqtəyi-nəzərdə tək mən deyil-
ləm, bütün mənim camaatımdır ki, onu
məne rəsmi sayaqda tapşırıbdır. O cəhə-
tə mən camaatın rəyinə müxalif ola bil-
məyəm. Siz özünüz zənn etdiyiniz qədər-
dən ziyadə həqiqi dostunuz Sülh Konf-
ransında da vardır. Erməni məsələsini
onlar ermənilərin tələbatına müvafiq gə-
rək həll etsinlər. Rica edirəm, erməni və-
killəri Şərq məsələsi xüsusunda təşkil
edilmiş Amerika komissiyası ilə yaxın və
dostanə əlaqədə bulunmaqlarında da-
vam etsinlər, ta ki, bu komissiya erməni
camaatının tələbatını səhvsiz müdafiə
edə bilsin və Kilikiyanı Suriyaya ilhaq edil-
məsini [birləşdirilməsini] qoymayıb, müstə-
qil Ermənistan hüduduna daxil etdirdisin.

Məzkur [adı çəkilən] keşiş Amerika he-
yətinin nüfuzlu üzvlərindən Vestermanı
da ziyarət etmişdir. Müşarileyh [adı çəki-
lən şəxs], Turyana demişdir ki, mən er-
məni tayfasının tarixinə bələdəm. Ermə-
nistanda olduğum cəhətə bilirəm ki, Ki-
likiya heç vaxt Suriyanın hissəsi olmamış-
dır. Ermənistan məsələsi erməni tayfası-
nın tələbatına müvafiq gərək həll edilsin.

[Aleksandr] Bekzadyanın etirazı

Mavərayi-Bəhri-Xəzər [Zakaspiysk] Hö-
kuməti orada olan erməniləri əsgərliyə
əxz [dəvət] edir. Azərbaycan Hökuməti
nəzdində olan Ermənistan siyasi nüma-
yəndəsi onun əleyhinə etiraz edib və
məhəl hökuməti naziri Seyranyana bir
məktub yazıb, Mavərayi-Bəhri-Xəzərdə

yaşayan erməniləri Ermənistana göndər-mələrini rica etmişdir.

İDARƏDƏN CAVABLAR

“Bir iranlı”ya: Mərazi yalnız təşxis et-mək kafi deyil, dəvasını da göstərməlidir. Mütəəssifanə, məqaləinizdə bir dərman görülmədi.

Gəncədə “İzçi”yə: İzcilik haqqında yazdığınız məqalə ancaq bir məqalənin yaxşı müqəddiməsidir. Əsl mövzuya mün-təzir oluruq. Bir də izçiliyi tərif edərkən yaxşı və xeyir olduğunu göstərmək istə-miş, fəqət heç bir dəlil göstərməmişsi-niz. Öylə sentimental müqəddimədən sonra qüvvətli dəlillər gözlənilir.

Satılır

Dükən ləvazimatı: qəfəsə, maşın tərəzilə-ri, elektrik lampaları və qeyri dükən şeyləri. Xahiş edənlər 2-ci uçastkovı ev komitəsinin idarəsinə müraciət etməlidirlər.

5415

Xüsusi müsəlman təvəllüdxanası Gövhər xanım Qazızadə

Vəzi-həml edənlər hər bir vaxt, gələn xəstələr isə hər gün səhər saat 10-dan 2-yə kimi qəbul edirlər. Təvəllüdxanada əməli-yati-cərrahiyyə (operasiya) icra edilib, doktor Tsentner konsultasiya yapır. Feldşeritsa-mama Vasserman çiçək döyür, yara bağlayır və iynə vurur. Adres: Armyanski küçə nömrə 13. Telefon nömrə 58-39.

T-321

Bəhri-Xəzər dənizində posta, sərnişin və yük gəmilərinin hərəkəti

Bakı-Ənzəli

15-ci körpüdən səşənbə [çərşənbə axşa-mı], cümə və bazar günləri saat 4-də.

Bakı-Tazəşəhər (Krasnovodsk)

15-ci körpüdən düşənbə [bazar ertəsi], çə-harşənbə və cümə günləri saat 4-də.

Bakı-Salyan

19-cu körpüdən bazar, səşənbə, çahar-şənbə və cümə günləri saat 4-də.

*Bakı-Ənzəli-Şahsavar-Məşhədsər-Bəndər
Gəz və geri*

17-ci körpüdən çaharşənbə günü saat 4-də.

*Bakı-Həsənquli-Bəndər Gəz-Məşhədsər
və geri*

17-ci körpüdən səşənbə günü saat 4-də.

Petrovsk-Fort-Aleksandrovska və geri

Paroxodlar Petrovskdən pəncşənbə [cü-mə axşamı] günləri saat 4-də çıxırlar.

Bakı-Petrovsk

15, 25 və 24-cü körpülərdən səşənbə, pəncşənbə və şənbə günləri saat 12-də.

Qeyd: Lənkərana və Astaraya paroxodla-rın gedişi ayrıca elan olunacaqdır.

T-164

Diş həkimi

S. M. Hamburq

Nikolayevski nömrə 29, Parlaman qarşı-sında. Telefon nömrə 5-96. Kauçuk və qızıl üzərində süni dişlər qayırır. Dişləri ağrısız çəkir.

10239

Diş həkimi

E. S. Karşteynbaumun

Dişlər ağrısız çəkilir və qızıl dişlər qayırılır. Ünvan: Sisyanovski, nömrə 41, Çadrovının küncündə. Telefon nömrə 22-08. Qəbul edir: 8-dən 1-ədək; 5-dən 7-ədək.

İyul ayının 1-dən naxoşları Buzovnadada Zərbəli Şeyxəli oğlunun bağında qəbul edir.

Arvad diş həkimləri

Z. A. Şextər və xanım

Dişlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qazma və hər növ qayırma dişlər. Dişlərin yaxşı qayı-rılması təmin olunur. Kənardan gələnələr üçün tezliklə görülür. Qiymətlər münasibdir.

Qəbul olunur səhər saat 9-dan 2-yədək, axşam saat 4-dən 7-yədək. Voronsovski küçə 17 nömrəli evdə, paradni qapıdan.

10218

Berlin Darülfünunu doktoru

S. İ. Kopelioviç

Daxiliyyə və əsəbiyyə naxoşluqları qəbul edir səhər saat 10-dan 1-ədək, axşam saat 5-dən 7-yədək. Adres: Vorontsovski küçə nömrə 17, 2-ci mərtəbə. Telefon nömrə 50-28 və 93.

10244

Doktor S. İ. Zaks

Zöhrəvi, dəri, sifilis və daxili naxoşluqları-qı qəbul edir. 606 və 914 müalicə. Naxoşları hər gün qəbul edir səhər saat 7-dən 8-ədək, axşam saat 6-dan 8-ədək. Vorontsovski küçə nömrə 43, 2-ci mərtəbə. Telefon nömrə 32-56.

10237

Doktor **M. M. Kərimov** göz naxoşlarını və diş həkimi **A. Əmirov** naxoşları qəbul edirlər saat 4-dən 7-yədək. Ünvan: Suraxanski və Spasski küçələrin [küncündə] 102 nömrəli evdə. Telefon nömrə 40-91.

8754

Elan

Ticarət, Sənaye və Ərzaq Nəzarəti bunun-la ümumə elan edir ki:

1) Bakı Azərbaycan dəmiryollarından gə-lən yüklər üçün put vergisi bu gündən Nəza-rətdə qəbul olunmayıb, Bakı 1-nci stansiya-sında qəbul olunacaqdır.

2) Digər təriqlə gələn yüklər üçün isə put

vergisi “Vastoçni Obşestvo”nun 22-nci kör-püsündə qəbul olunacaqdır.

T-171

Müvəqqəti müdir:
Xəlil İbrahim

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR**Teleqraf xəbərləri**

səh. 126. “İrlanda Cəmiyyəti”: İrlandiyanın birləşdirilməsi və Böyük Britaniya imperiyası tərkibində dominion (öz-özünü idarə edən hissə) statusu alması uğrunda mübarizə aparan siyasi hərəkət olan İrlandiya Dominionu Liqi [Irish Dominion League] nəzərdə tutulur.

“Vestminster [Westminster]: Londonun tarixi rayonu. Böyük Britaniya Parlamenti buradakı Vestminster Sarayında yerləşdiyindən, “Vestminster” deyəndə çox vaxt Böyük Britaniya Parlamenti nəzərdə tutulur.”

səh. 127. “Yalnız Rusiyada deyil, bütün cahanda inqilab qələbə çalacaqdır.”: qəzetdə belə getmişdir: “Yalnız Rusiyada deyil, bütün cahanda inqilabında qələbə çalacaqdır.”

“Lopasnya”: Rusiyanın Moskva vilayətində şəhər; indiki Çexov şəhəri.

Qəzetələrdən

səh. 127. “Hindustan Konqresi”: Hindistanın azadlığı uğrunda aktiv mübarizə aparmış Hindistan Milli Konqresi nəzərdə tutulur. Bu siyasi partiya 1885-ci ildə yaradılmışdı.

“Roulatt qanunu” [Rowlatt Act]: Britaniya ağalığı dövründə Hindistanda anarxiya və inqilabi cinayətlər əleyhində fəvqəladə sərt tədbirlər görməyi nəzərdə tutan qanun. Britaniya Hindistanının qanunverici orqanı tərəfindən 1919-cu ildə qəbul edilən bu qanun, onun müəllifi olan ingilis hüquqşünası Sidney Roulattın adıyla xatırlanırdı.

səh. 129. “C. Musalayev”: böyük ehtimalla material ruscadan (Джамалутдин) götürüldüyü üçün qəzetdə “D. Musalayev” getmişdir.

İşlərimizdə**hərcü-mərclik**

səh. 131. “təbiətin əlinə buraxmaq”: qəzetdə “təbiətin əlilə buraxmaq” getmişdir.

səh. 132. “3) Nəriman Əliyev adından biri...”: qəzetdə bu maddə nömrələnməmiş, bundan sonrakılar 3 və 4 kimi nömrələnməmişdir.

səh. 133. “Ümidvar”: “Azərbaycan” qəzetində bu imza Ömər Faiq Nemanzadəyə məxsusdur.

Qırmızı qan və**qara mürəkkəb – I**

səh. 133. “yalnız qılınc zoruyla”: qəzetdə “qılınc” yerinə “qızıl” getmişdir.

səh. 134. “...idarələri milliləşdirildilər, ərəbləşdirildilər.”: qəzetdə “ərəbləşdirildilər” sözü tünd şrifrlərlə yığılmışdır.

Xarici siyasətimiz – 5

səh. 138. “Bəyoğlu”: İstanbulun Avropa hissəsində yer alan rayonlardan (ilçələrdən) biri.

“Qalata”: İstanbulun Avropa hissəsində tarixi rayon.

“Getmə” şeiri (səh. 138)**üçün lüğət**

təvəqqüf: dayanmaq, durmaq

yə’s: ümitsizlik; hüzn

tərəhhüm: mərhəmət

məğmum: qüssəli

münfəil: küskün

şitab: tələsmə

İki lövheyi-bayram

səh. 139. “ənvayi-məkulat ilə mali”: qəzetdə belə getmişdir: “ənvayi-məkulat ilə hamı”.

səh. 140. “28 həziran 335”: burada il, rumi təqvimə görə (1335-ci il) göstərilmişdir; miladi təqvimlə 28 iyun 1919-cu ilə uyğundur.

Bakı xəbərləri

səh. 144. “Qəhqəhə”: Türkmənistanın cənubunda, indiki Kaka şəhəri.

“Mirhüseyn Seyid Salman oğlu”: “Azərbaycan” qəzetinin 20 iyun 1919-cu il tarixli 208-ci nömrəsində bu şəxsin adı “Mirhüseyn Seyid Süleyman oğlu” kimi verilmişdir (bax. “Azərbaycan” külliyyatının IX cildi, səh. 385).

Ermənistanda

səh. 147. “Rə’d”: Tehrandə nəşr edilmiş İran qəzeti.

“Aşxatavor”: Tiflisdə nəşr edilmiş erməni qəzeti.